

Domsagohistorik

Trollhättans tingsrätt

Text Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Trollhättans tingsrätt

År 1680 var Fludre, Väne och Bjärke häraderna förenade i en gemensam domsaga. Sexton år senare, 1696, tillkom även Vättle och Ale häraderna.¹ Domsagans sammansättning var sedan oförändrad fram till 1780-talet. År 1781 bröts Bjärke, Vättle och Ale häraderna ut, och bildade en egen domkrets. De tre häraderna återfördes emellertid till den ursprungliga domsagan 1793, men i samband med en allmän reglering 1849 flyttades Vättle och Ale häraderna över till en annan domsaga (Vättle och Ale häraderna, se Alingsås tingsrätt). Kvar i domsagan fanns alltså Fludre, Väne och Bjärke häraderna.²

Fludre härad hade sedan 1650-talet haft sitt tingsställe i Lilla Edet. Domstolsförhandlingarna hölls i en krogbyggnad som dock brann ned i en omfattande brand 1830.³ Häradsrätten inhystes därefter i diverse hyrda lokaler fram till det att sammanslagningen med Väne och Bjärke häraderna 1896 (se nedan).⁴

Väne härad hade i början av 1680-talet sin tingsplats i Skalltorp. År 1687 flyttades tinget till Härestad, där det stannade till 1701. Under första hälften av 1700-talet (från 1702-1748) hölls däremot domstolsförhandlingarna i Bastorp. Ett tingshus uppfördes med tiden (1757) i Gärdhem, och huset togs i bruk 1760. Gärdhem hade egentligen blivit tingsställe redan 1749. Samtliga tingsställen i Väne härad låg nära varandra, strax sydväst om Hunneberg.⁵

Under 1600-talet höll man ting på flera olika platser i Bjärke härad, bland annat Bjärlanda i Magra socken. Mellan åren 1679 och 1698 hölls alla ting i Sollebrunn. Platsen blev fast tingsställe 1677 och något slags tingshus fanns på platsen. Men tiden förföll dock byggnaden och under åren 1698 till 1781 flyttades tingsstället till länsmansbostället i Lagmansered. Flera gånger diskuterade häradsrätten uppförandet av ett nytt tingshus, men den dåliga ekonomin och bristen på virke stoppade byggnadsplanerna. År 1782 var tinget emellertid tillbaka i Sollebrunn där en kombinerad tings- och gästgiveribyggnad uppfördes på 1770-talet. I början av 1800-talet revs en av husets flyglar vilket medförde att det blev om övernattningsrum under tingsperioderna. Man beslöt därför att ett nytt tingshus skulle uppföras på gästgiveriets tomt. Överste Gripenstedt, som ägde gästgiveriet, åtog sig att bygga huset. Tingshuset stod klart 1812. År 1836 utbröt emellertid en brand i en ladugård som till hörde gästgiveriet. Både gästgiverigården och tingshuset skadades i branden. Tingshuset reparerades dock och kunde återigen tas i bruk. Byggnaden var uppförd i brädfodrat timmer och hade tegeltak. År 1882 sade handlaren Erik Svensson, dåvarande ägaren till tingshuset, upp kontraktet. Han erbjöd istället häradet att hyra huset för 300 kr per år (tidigare hade man bara betalt 200 kr). Häradsrätten ställde dock inte upp på de nya hyresvillkoren, utan bestämde att från och med 1883 hålla sina ting på Erska Funkagården. Där var nämligen hyreskostnaden densamma som tidigare (200 kr). Erska Funkagård fungerade som tingshus fram till och med 1895.⁶

Fludre, Väne och Bjärke häraderna bildade ett enda tingslag från och med ingången av 1896. Det gemensamma tingsstället placerades samma år i Trollhättan, som utgjorde ett naturligt centrum i området, och de gamla tingsplasterna i Lilla Edet, Gärdhem och Sollebrunn drogs in. Ett nytt

¹ K.Br. till Göta Hovrätt den 14/8 1695 (Almquist s. 240).

² Almquist s. 240.

³ *Lilla Edet. Norr om vägen*, 1986, s. 97.

⁴ Wildte, 1951 s. 93.

⁵ Almquist s. 240; Johnsson, 1984 s. 4 ; Wildte s. 93f.

⁶ Wildte s. 95; Winkvist, 1975, s. 103ff.

tingshus stod klart i september 1895.⁷ I folkmun kallades byggnaden för ”Stranna”, och den låg vid Karl Johans torg inne i centrala Trollhättan.⁸

Trollhättan, som blev stad först 1916, hade aldrig haft någon rådhusrätt, utan låg hela tiden under landsrätt. År 1938 uppfördes ett nytt tingshus vid Drottningtorget inne i centrala Trollhättan då de gamla lokalerna blivit otillräckliga.⁹

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggandet likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna.¹⁰ Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Den gamla häradsindelningen och domstolsorganisationen slogs definitivt sönder i samband med tingsrättsreformen. Trollhättans tingsrätt bildades 1971, och dess tingsställe låg i Trollhättan.¹¹ Tingsrätten är än idag inhytt i tingshuset från 1938.

Trollhättans tingsrätt

Ordinarie domare

Lagmän vid Trollhättans tingsrätt

H.h Nils Källoff	fullm. 1.5.1963	1971–1979
Jan Erik Ivan Odhammar	fullm. 1.9.1974	1979–1992
Nils Fredrik Hulterström	fullm. 2.8.1992	1992–

Rådmän vid Trollhättans tingsrätt

Td Knut Per-Ulrik Knutsson Hagberg		1971–1987
Tomas Hallgren		1973–
Nils Fredrik Hulterström		1987–1992
Rolf Nilsson		1992-1998
Anna Lantz		1999-

Flundre härad

Häradshövdingar:

Mauritz Ludvig Holst	fullm. 18.12.1680	1680–1682
----------------------	-------------------	-----------

⁷ K.Br. den 2/5 1890 och 23/11 1894 (Bihang till SFS 1894 n:r 96).

⁸ Wengström, 1974, s. 182f..

⁹ Wengström, 1974 s. 202.

¹⁰ Från och med ingången av 1952 omfattade Flundre, Väne och Bjärke domsaga följande område: Västra Tunhems, Södra Väne, Bjärke och Flundre landskommuner, Lilla Edets köping samt Trollhättans stad (SFS 1950:452).

¹¹ Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Västra Sverige, s. 3. Trollhättans tingsrätts domkrets omfattade 1971 Trollhättans, Lilla Edets, Bjärke och Västra Tunhems kommuner. Efter ytterligare kommunsammanslagningar på 1970-talet omfattade domkretsen 1974 Lilla Edets och Trollhättans kommuner (SFS 1973:740 och 1982:996).

Germund Palmstedt	fullm. 4.3.1682	1682–1684
Mauritz Ludvig Holst	fullm. 31.5.1684 (ånyo)	1684–1686
David Rosenholm	fullm. 15.5.1686	1686–1719
Bengt Bergius	fullm. 7.8.1719	1719–1726
Carl Gustaf Beckman	fullm. 5.3.1726	1726–1737†
Bengt Adolf Ekehielm	fullm. 9.8.1739	1739–1747
Carl Gustaf Reutercrona	fullm. 19.12.1747	1747–1778
Christer Hoffgardh	fullm. 13.5.1778	1778–1782
Bengt Julius Ahlberg	fullm. 18.2.1782	1782–1829†
Mathias Erik Richert	fullm. 15.4.1830	1830–1847†
Adolf Petter Westman	fullm. 21.11.1848	1848–1863
Anders Lennart Lewin	fullm. 11.8.1863	1863–1886†
Carl Algot Strandmark	fullm. 24.9.1886	1886–1914†
Sven Tycho Colléen	fullm. 12.9.1914	1914–1937†
Johan Viktor Orvar Bäcksin	fullm. 3.12.1937	1938–1949
Gunnar Hugo Bogren	fullm. 21.10.1949	1949–1962
Nils Källoff	fullm. 1.5.1963	1963–1970

Väne härad**Häradshövdingar:**

Mauritz Ludvig Holst	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Germund Palmstedt	fullm. 4.3.1682	1682–1684
Mauritz Ludvig Holst	fullm. 31.5.1684 (ånyo)	1684–1686
David Rosenholm	fullm. 15.5.1686	1686–1719
Bengt Bergius	fullm. 7.8.1719	1719–1726
Carl Gustaf Beckman	fullm. 5.3.1726	1726–1737†
Bengt Adolf Ekehielm	fullm. 9.8.1739	1739–1747
Carl Gustaf Reutercrona	fullm. 19.12.1747	1747–1778
Christer Hoffgardh	fullm. 13.5.1778	1778–1782
Bengt Julius Ahlberg	fullm. 18.2.1782	1782–1829†
Mathias Erik Richert	fullm. 15.4.1830	1830–1847†
Adolf Petter Westman	fullm. 21.11.1848	1848–1863
Anders Lennart Lewin	fullm. 11.8.1863	1863–1886†
Carl Algot Strandmark	fullm. 24.9.1886	1886–1914†
Sven Tycho Colléen	fullm. 12.9.1914	1914–1937†
Johan Viktor Orvar Bäcksin	fullm. 3.12.1937	1938–1949
Gunnar Hugo Bogren	fullm. 21.10.1949	1949–1962
Nils Källoff	fullm. 1.5.1963	1963–1970

Bjärke härad**Häradshövdingar:**

Mauritz Ludvig Holst	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Germund Palmstedt	fullm. 4.3.1682	1682–1684
Mauritz Ludvig Holst	fullm. 31.5.1684 (ånyo)	1684–1686
David Rosenholm	fullm. 15.5.1686	1686–1719
Bengt Bergius	fullm. 7.8.1719	1719–1726
Carl Gustaf Beckman	fullm. 5.3.1726	1726–1737†
Bengt Adolf Ekehielm	fullm. 9.8.1739	1739–1747
Carl Gustaf Reutercrona	fullm. 19.12.1747	1747–1778

Christer Hoffgardh	fullm. 13.5.1778	1778–1791
Claes Livijn	fullm. 13.9.1791	1791–1793
Bengt Julius Ahlberg	fullm. 18.2.1782	1793–1829†
Mathias Erik Richert	fullm. 15.4.1830	1830–1847†
Adolf Petter Westman	fullm. 21.11.1848	1848–1863
Anders Lennart Lewin	fullm. 11.8.1863	1863–1886†
Carl Algot Strandmark	fullm. 24.9.1886	1886–1914†
Sven Tycho Colléen	fullm. 12.9.1914	1914–1937†
Johan Viktor Orvar Bäcksin	fullm. 3.12.1937	1938–1949
Gunnar Hugo Bogren	fullm. 21.10.1949	1949–1962
Nils Källoff	fullm. 1.5.1963	1963–1970

Litteratur

Almquist, Jan Eric: *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Winkvist, John: *Bjärke härad från forntid till nutid*, Uddevalla: Risberg 1975

”Historia och historier om ”Stranna” – *Trollhätte-gilletts skriftserie* -april 1984

Hjorth, R: *Beskrifning öfver Bjerke härad i Elfsborgs län*. Vänersborg 1903

Hollman, E, *Flundre härad*, Trollhättan, 1938

Hörmander, Oskar, *Sågarbyn och Magnus Åberg - Trollhättan tar form 1860-1896*, Trollhättan 1982

Johnsson, Werner: ”En pärla – eller Trollhättans fulaste hus? Några data kring tillkomsten av gamla tingshuset”, I: *Historia och historier om 'Stranna'* (utgivna av Trollhätte-gillet) 1984:2

Lilla Edet. *Norr om vägen Lilla Edet*: Lilla Edets Hembygdsförening, 1986

Lindstöm, Bengt, Omstritt tingshusbygge. Liknades vid tappstation och häradsgarage, –I: *Trollhättans tidning*, 4 augusti 1995

Lundén, G, *Trollhättan genom tiderna*, Trollhättan 1946. s. 158-166

Wengström, Erik *Trollhättan – ung stad* Borås : Trollhättans Sparbank 1974

Wildte, Fridolf, Västergötlands tingsställen. Tingsställen i Göteborg och Bohus län samt Älvsborgs län. I: *Västergötlands fornminnesförenings tidskrift*, 1951

Winkvist, John, *Bjärke från forntid till nutid. Bondekultur och näringar*. Uddevalla 1975